

Motion till riksdagen 2017/18:3971

av **Bengt Eliasson m.fl. (L)**

med anledning av prop. 2017/18:78 Vissa förslag om personlig assistans

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tilläggsdirektiv till LSS-utredningen om en ny modell som ska ersätta tvåårsomprövningarna och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt ska återkomma med förslag för att assistans ska kunna beviljas utifrån behov av hjälp med egenvård eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den assistansberättigade, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

Personlig assistans är en frihetsreform, den ger en möjlighet att leva som andra också för dem som har omfattande funktionsnedsättning, men den har steg för steg urholkats.

Det finns nyfödda barn som blivit kvar på sjukhus i många månader, eftersom de behöver dygnetruntövervakning för att inte sluta andas. Det finns föräldrar som slutar jobba för att ta hand om sina vuxna barn – som fortfarande är som barn, som inte förstår att eluttag och trafikerade vägar är farliga, men som nu förväntas klara sig själva om dagarna. Det finns personer med omfattande rörelsehinder som nu får stanna ensamma i sin säng hela dagen. Deras behov anses inte längre kunna ligga till grund för personlig assistans.

Från regeringens sida hävdas att förklaringen till de kraftiga nedskärningarna av den statliga assistansersättningen är ändrad rättspraxis från domstolarna och därmed hos Försäkringskassan. Detta har fått till följd att personer med omfattande funktionsnedsättningar och som under flera år har ansetts vara berättigade till statlig assistansersättning, nu fått den indragen helt och hållet. Det finns dock skäl att delvis ifrågasätta denna beskrivning.

För det första har den ändrade rättspraxisen inte uppstått i ett vakuum. De prejudicerade domarna har ju tillkommit när myndigheter valt att driva en hårdare tolkning av reglerna till Högsta förvaltningsdomstolen.

För det andra har Försäkringskassans tolkning av denna rättspraxis inte heller uppstått i ett vakuum. Det tydligaste exemplet är den s.k. egenvårdsdomen från 2012, som inte började tillämpas av Försäkringskassan förrän 2016 efter att regeringen i regleringsbrevet för 2016 gett följande instruktion till Försäkringskassan:

”Försäkringskassan ska bidra till att bryta utvecklingen av antalet timmar inom assistansersättningen.” Det avviker markant från vad som normalt förekommer i regleringsbrev, och Liberalerna har begärt att konstitutionsutskottet ska granska om regleringsbrevets utformning är i enlighet med regeringsformens bestämmelser om förvaltningens självständighet (dnr 348-2017/18).

Vi välkomnar att regeringen till sist verkar inse att urholkningen av assistansen gått för långt, efter att Försäkringskassan själv larmat om de möjliga konsekvenserna av en dom i Högsta förvaltningsdomstolen från juni i år, som ytterligare skulle ha begränsat vilka behov som kan ge rätt till personlig assistans. Försäkringskassan tolkade domen som att inga assistanstimmar skulle kunna beviljas för väntetid och beredskap. Det hade i praktiken inneburit att hela tanken bakom personlig assistans gått förlorad.

I en skrivelse från den 20 oktober skrev Försäkringskassans generaldirektör Ann-Marie Begler till regeringen att domen skulle komma att få ”svåröverskådliga konsekvenser för stat, kommun och enskilda” och att regeringen behövde hantera frågan med förtur.

I den aktuella propositionen föreslår regeringen dels en lagändring för att assistans även ska kunna beviljas för väntetid och beredskap, dels ett tillfälligt stopp för de s.k. tvåårsomprövningarna. Liberalerna accepterar dessa förslag som en tillfällig lösning i det nu uppkomna läget för dem som under de närmaste månaderna står i tur för en tvåårsomprövning. Men det innebär ingen förbättring över huvud taget för de mer än 1 200 personer som förlorat sin assistans sedan 2015 och för de rekordmånga som fått nej på en nyansökan. Som flera av remissinstanserna påpekar innebär denna regel att personer som i dag har assistansersättning behandlas mer förmånligt än personer som har förlorat sin assistansersättning eller som söker för första gången.

Ett alternativ till tvåårsomprövningar

Det är en central princip att gynnande beslut har negativ rättskraft. En myndighet kan inte hur som helst dra tillbaka ett beslut som gynnat en enskild. Men som tvåårsomprövningarna tillämpats tillsammans med en hårdnande rättspraxis har de inneburit att människor som haft statlig assistans i många år förlorat den utan att deras behov förändrats.

Det tillfälliga stoppet ger en viss respit, men vi menar att de schablonmässiga tvåårsomprövningarna bör avskaffas helt och ersättas med en modell som utgår från den enskilde.

Det är rimligt med en regelbunden uppföljning av behovet av assistans. Hur omfattande denna uppföljning ska vara och hur ofta den ska göras bör avgöras individuellt och vara en del av beslutet om assistansersättning. Utgångspunkten bör vara att det ska vara mer sällan än vartannat år och mindre omfattande än en nyansökan. För den som har en mycket omfattande funktionsnedsättning med små utsikter till minskade

behov bör utvärderingen snarare ha karaktären av ett utvecklingssamtal med Försäkringskassan.

Mellan dessa utvärderingar gäller redan i dag att både den enskilde och den som utför assistans är skyldig att anmäla ändrade förhållanden, och detta bör även fortsatt kunna ligga till grund för både utökat och minskat antal assistanstimmar.

LSS-utredningen bör få i uppdrag att utreda formerna för en sådan modell.

Fler förtydliganden med förtur

De i propositionen föreslagna lagändringarna kring väntetid och beredskap syftar till att ”neutralisera” effekten av den prejudicerande domen från juni 2017, eller åtminstone Försäkringskassans tolkning av denna, vilken riskerade att leda till, som Försäkringskassan själv uttryckte det, ”svåröverskådliga konsekvenser”. Som regeringen konstaterar i propositionen är denna dom dock bara en av flera. Regeringen skriver:

Sedan hösten 2015 har vägledande domar fått stor påverkan på Försäkringskassans tolkning och tillämpning av assistansersättningen. Det har bland annat inneburit att vissa behov som tidigare har tillgodosetts inom ramen för assistansersättning inte längre tillgodoses genom denna ersättning i samma utsträckning.

Dessa domars konsekvenser kan vi överblicka. Över 1 200 personer har förlorat sin assistans och många fler har nekats vid en nyansökan. En del har i stället fått stöd genom socialtjänsten (enligt LSS eller socialtjänstlagen) eller sjukvården – vilket innebär mindre frihet och trygghet för den enskilde, men samtidigt en risk för ökade offentliga utgifter. En del får inte längre något stöd alls, utan är helt beroende av anhöriga och vänner. Om LSS och assistansreformen ska kunna återupprättas till den frihetsreform det en gång var behöver lagen göras om även för att eliminera dessa effekter. Regeringen hänvisar ibland till att LSS-utredningen (dir 2016:40) har den uppgiften. Men dess uppdrag är uttryckligen att kostnaderna för assistansersättningen ska minska, utredningen har inte befogenhet att föreslå ökade kostnader för den. Enligt nuvarande tidtabell kan utredningen inte heller leda till nya regler förrän tidigast sommaren 2019. Så länge kan inte de vänta som nu på grund av den snäva tillämpningen har nekats, förlorat eller fått kraftigt minskad assistans. Regeringen måste skyndsamt återkomma med förslag på de förtydliganden som behövs för att assistans ska kunna beviljas utifrån behov av hjälp med egenvård eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper.

Nya direktiv till LSS-utredningen

Enligt riksdagsordningen (9 kap. 12 §) får en följdmotion på proposition innehålla förslag inom ramen för ärendet, dvs. avgränsat till de specifika frågor som propositionen eller dess förarbeten tar upp. Vi begränsar oss därför här till att konstatera att vår funktionshinderpolitiska motion från allmänna motionstiden 2017/18 innehåller ett omfattande förslag till nya direktiv till LSS-utredningen för att återupprätta LSS och personlig assistans till den frihetsreform det en gång var tänkt som, en reform som ger goda levnadsvillkor, självständighet och delaktighet till personer med omfattande funktionsnedsättningar. Det är en stor post i statens budget, men den ger också mycket tillbaka.

Bengt Eliasson (L)

Christer Nylander (L)

Emma Carlsson Löfdahl (L)

Maria Weimer (L)

Tina Acketoft (L)

Mats Persson (L)